

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

		аналізу
Альтернативність	Прогностична, оцінювальна	Сценарне моделювання, симуляційні моделі, Monte Carlo simulation
Критичність перевірки інформації	Контрольна, інтерпретаційна	Data auditing tools, системи виявлення аномалій, AI-алгоритми перевірки даних
Адаптивність	Регулятивна, прогностична	Штучний інтелект (AI), машинне навчання, предиктивна аналітика
Інтеграція з бізнес-технологіями	Інтеграційна, регулятивна	Хмарні платформи (Cloud computing), BI + AI інтегровані системи, цифрові екосистеми підприємства

Практична значущість запропонованого підходу полягає у можливості його застосування для вдосконалення системи управління підприємницькими ризиками, підвищення ефективності стратегічного та оперативного управління підприємством, а також адаптації бізнесу до умов цифрової трансформації економіки. Використання критичного мислення у поєднанні з бізнес-технологіями дозволяє сформувати сучасну модель ризик-менеджменту, орієнтовану на проактивне управління, прогнозування та мінімізацію негативних наслідків ризикових подій.

Отже, критичне мислення виступає ключовим інструментом науково-методичного забезпечення оцінки підприємницьких ризиків у системі бізнес-технологій, оскільки забезпечує комплексний аналіз інформації, підвищує якість управлінських рішень і сприяє формуванню ефективної системи управління ризиками підприємства в умовах невизначеності, цифровізації економіки та зростання ризиків підприємницької діяльності.

РАКІТЯНСЬКА Людмила Миколаївна

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ПОКАЗНИК ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Тезаурус сучасної педагогічної науки і практики поповнився відносно новим для традиційної вітчизняної педагогіки поняттям, яке засвідчує нову реальність в освітянській сфері, а саме її інноваційну спрямованість і ознаки, що її характеризують. До наукового вжитку входить поняття «критичне мислення», яке за визначенням вітчизняного філософа О. Тягло є «мисленням вищого порядку», оскільки має складну, багаторівневу, інтегровану структуру [7]. Феномен критичного мислення активно досліджується вітчизняними вченими, починаючи з 2000 року. Про це свідчать праці Д. Кисленко, А. Конверського,

О.Пометун, С. Терно, О. Тягло та ін. [2; 3; 7; 8]. Розробляючи методологічні засади теорії критичного мислення, вчені розглядають цю особистісну якість як ключову когнітивну компетентність, що проявляється в особливостях такого типу мислення, а саме : самостійність, адаптивність, цілеспрямованість, логічність, обґрунтованість, рефлексивність, вільність від догматизму і штампу, аналіз альтернатив та оцінка прийнятих рішень. Саме ці показники критичного мислення забезпечують ефективне функціонування фахівця у будь-якій сфері професійної діяльності.

Реалізація завдань освітньої реформи «Нова українська школа» покладається передусім на вчителя з сучасним рівнем професійної підготовки, здатного і готового до впровадження в освітній процес закладу освіти концептуальних засад реформи, досягнення обов'язкових результатів навчання високого, якісного рівня відповідно до вимог державних стандартів.

Освітня реформа вимагає і новітніх підходів до професійної підготовки вчителя нової генерації, формування в нього професійних якостей, які б дозволили ефективно здійснювати реформаторські нововведення в шкільній практиці, спрямовували його професійну діяльність у напрямі педагогічної інноватики.

Утвердження стратегії інноваційної моделі розвитку вітчизняної системи освіти на усіх її рівнях, що регламентується документами нормативно-правової бази, пов'язано з оновленням її провідних компонентів – змісту, форми, структури, методичних підходів до їх практичної реалізації. За таких умов відбувається переосмислення та заміна усталених, традиційних підходів у професійній підготовці вчителя на новітні, сучасні, які орієнтують на формування готовності майбутніх фахівців до динамічних соціальних змін та адаптації до них, швидкої орієнтації у зростаючому потоці інформації в сучасному інформаційному суспільстві, здатності до міжособистісної взаємодії та комунікації, розвиток особистісного, внутрішнього потенціалу та різноманітних форм мислення. У цьому контексті набуває особливої гостроти та актуальності проблема критичного мислення в структурі професійних якостей сучасного вчителя.

Варто зазначити, що сучасними нормативними документами з освіти передбачені шляхи професійної підготовки вчителя нової української школи.

Так, Законом України «Про освіту» [1] вчителю надається право на академічну свободу – «самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом».

Інноваційний характер розвитку освіти зумовлює появу новітніх принципів навчання, що отримують наукове обґрунтування і можуть

реалізовуватись через необмежену кількість правил. Тому система дидактичних принципів і правил їх реалізації в умовах перманентного розвитку освіти не вважається повністю вичерпаною. Показником інноваційних змін в сучасній освіті є дидактичний принцип варіативності, який означає можливість вибору, варіювання сучасного програмно-методичного забезпечення, змісту, технологій, форм, методів, засобів навчання, які б забезпечували ефективність і якісний рівень освітнього процесу.

Нами проаналізовано Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024 р.) [4; 5] в контексті наявності показників критичного мислення в структурі професійних якостей сучасного вчителя. Цей документ, на нашу думку, є головним орієнтиром у професійній підготовці майбутніх учителів, зокрема, і учителів мистецтва. У ньому визначені професійні кваліфікації вчителя, сформульовано трудові функції (сфери діяльності), професійні компетентності, знання, уміння, навички, якими повинен володіти сучасний вчитель нової української школи. За структурою Професійний стандарт містить 5 трудових функцій, кожна з яких охоплює по 3 професійні компетентності, що конкретизуються через систему знань, умінь, навичок, комунікацію, відповідальність та автономію.

Ключовою компетентністю вчителя, вважаємо, є предметно-методична компетентність, так як, за словами відомого вченого-методиста О.Ростовського : «У музично-освітньому процесі методика відіграє основну роль, оскільки без неї неможливий ні сам освітній процес, ні його позитивний результат» [6, с. 9].

Відповідно до Професійного стандарту предметно-методична компетентність вчителя є широким за змістом поняттям і визначається як «здатність моделювати зміст освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, визначених державними стандартами освіти; формувати і розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності і наскрізні вміння, визначені державними стандартами освіти; добирати і використовувати сучасні й ефективні методики і технології навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти» тощо [4].

Інформаційно-цифрова компетентність проявляється як «здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності» [4]; уміння аналізувати й інтерпретувати в електронному (цифровому) середовищі інформацію про активність і ефективність навчальної діяльності здобувачів освіти; реалізовувати стратегії оцінювання за допомогою цифрових сервісів; добирати цифрові інструменти оцінювання, критично аналізувати доцільність їх використання [4].

Оцінювально-аналітична компетентність інтерпретується як здатність аналізувати й здійснювати оцінювання результатів навчання здобувачів освіти;

Здатність до інноваційної діяльності проявляється в умінні аналізувати інформацію щодо освітніх інновацій, умов їхнього впровадження.

Здатність до навчання впродовж життя проявляється в умінні здійснювати рефлексію щодо власної педагогічної діяльності [4].

Отже, аналіз змісту професійних компетентностей сучасного вчителя, відповідно до Професійного стандарту, показав наявність показників, характерних для критичного мислення вчителя, що має стати орієнтиром у професійній підготовці майбутніх учителів.

У нашій практиці, під час опанування майбутніми вчителями мистецтва навчальної дисципліни «Методика загальної музичної освіти та інтегрованого курсу «Мистецтво» на практичних заняттях ми дотримуємося думки дослідників про те що «найсуттєвішою рисою методики розвитку критичного мислення є залучення здобувачів освіти до розв'язування проблемних задач шляхом використання проблемних методів та інтерактивних форм навчання, що передбачають науковий діалог та рефлексію пізнавальної діяльності» [3].

Наведемо приклад проблемного методу під час вивчення теми практичного заняття «Програмно-методичне забезпечення уроку мистецтва в основній школі». Мета заняття : розвиток навичок критичного мислення щодо модельних навчальних програм «Мистецтво» для середніх класів. Завдання :

1. Ознайомитися зі змістом 4-х «Модельних навчальних програм «Мистецтво. 5-6 класи (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти» за авторством:

- Л. Масол, О. Просіної;
- О. Івасюк, О. Комаровської;
- О. Комаровської, Н. Лємєшевої;
- Л. Кондрат'євої.

2. Проаналізувати та порівняти : зміст, структуру, тематизм, відповідність державним стандартам, очікувані результати навчання.

3. Висловити власну, аргументовану думку щодо переваг та доцільності використання на уроках мистецтва модельних навчальних програм «Мистецтво» (авторів ?).

Виконуючи запропоновані завдання з використанням проблемного методу, майбутні вчителі мистецтва вчилися самостійно аналізувати навчальні програми, укладені різними авторами, які відрізнялися між собою по деяким позиціям як альтернативні. В ході порівняльного аналізу здобувачі знайомилися з різними підходами авторів програм до розуміння завдань уроків мистецтва, їх пріоритетності, методичним забезпеченням, спрямованістю тематизму тощо, критично осмислюючи та оцінюючи нову для них інформацію. В ході дискусійного обговорення проаналізованих програм здобувачі вчилися чітко і логічно формулювати й обґрунтовувати власну думку щодо аргументації та доказовості власних суджень на користь тієї чи іншої навчальної програми.

Отже, інноваційний характер розвитку сучасної освіти, його перманентність, новітні принципи академічної свободи та варіативності безумовно потребують від сучасного вчителя відповідної професійної підготовки і готовності критично підходити до осмислення та оцінювання різних явищ, процесів, подій не лише в професійній діяльності, а й в житті в цілому.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 20.04.2026).
2. Кисленко Д. Критичне мислення як ключовий навик сучасного офіцера оперативного рівня. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки. Вип.1 (64), 2025. С.32–40.
3. Конверський А. Є. Критичне мислення : підручник для студентів вищих начальних закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 370 с.
4. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (Наказ МОН України № 1225 від 29.08.2024).
5. Професійний стандарт учителя нового покоління / Авторський колектив : Н. Авшенюк, І. Андрощук, Л. Гриневич та інші. Київ : Академія, 2020. 67 с.
<https://www.academia.edu/83699192/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%>
(дата звернення : 20.04.2026).
6. Ростовський О. Теорія і методика музичної освіти : навч. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
7. Тягло О. Досвід засвоєння критичного мислення в українській вищій школі. Філософія освіти. № 2. 2017. С. 240–257.
8. Терно С.О. Критичне мислення та інноваційні стратегії в історичній освіті. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 120 с.

РАСТРИГІНА Алла Миколаївна

students in a specialized school	України як інструмент розвитку національної ідентичності здобувачів освіти у профільній школі	
Inna Pronoza The role of critical thinking in the formation of political culture of student youth in the context of digitalization	Проноза Інна Роль критичного мислення у формуванні політичної культури студентської молоді в умовах цифровізації	308
Nataliia Raither Critical thinking as a tool for scientific and methodological support of assessing entrepreneurial risks in the business technology system	Райтер Наталія Критичне мислення як інструмент науково-методичного забезпечення оцінки підприємницьких ризиків у системі бізнес-технологій	312
Liudmyla Rakitianska Critical thinking as an indicator of subject-methodological competence of an art teacher in a secondary education institution	Ракітянська Людмила Критичне мислення як показник предметно-методичної компетентності вчителя мистецтва закладу загальної середньої освіти	316
Alla Rastryhina Synergy of critical and creative thinking in vocal and choral training of future music teachers in trauma-informed education	Расстригіна Алла Синергія критичного та креативного мислення у вокально-хоровій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах травмоінформованої освіти	321
Olha Rubanska Critical thinking in the training of computer science teachers	Рубанська Ольга Критичне мислення під час підготовки педагогів з інформатики	324
Iryna Savchenko Mindful reading as a means of forming critical thinking in philology students	Савченко Ірина Усвідомлене читання як засіб формування критичного мислення студентів-філологів	327
Valentyna Samilyk Formation of critical thinking of future teachers in the process of environmental training	Самілик Валентина Формування критичного мислення майбутніх учителів у процесі екологічної підготовки	329
Oleksandr Serbul Critical thinking in the academic environment: features of	Сербул Олександр Критичне мислення в академічному	332